

Viering Jebron
6 november 2023
Broederlijkheid

Ignace

Welkom en inleiding.

Vandaag komen we hier samen in een bezinning op één van de grote drie hoofdstukken die de Franse revolutie – en het hedendaagse Frankrijk - als leuze kenmerkt. Naast Liberté, Égalité bekijken we vandaag de Fraternité – Broederlijkheid - eens van dichtbij.

Broederlijkheid is bij uitstek een christelijk gegeven. Wij slaan de Bijbel open, en de oproep tot broederlijke solidariteit klinkt overal door. Het is een ideaal dat we zoekend en tastend proberen te omschrijven als de “droom van God”: dat we als mensen in rechtvaardigheid en solidariteit, in broederlijke eensgezindheid een samenleving zouden opbouwen waar plaats is voor iedereen.

Die broederlijkheid heeft echter twee kanten. Ik hoop dat we in deze bezinning mogen ervaren dat broederlijkheid een grote opdracht is, en geen toverformule in de zin van: “We zijn gedoopt op de naam van Jezus Christus, dus we leven als broeders met elkaar”. Die “dus” lijkt me er even teveel aan.

Kruisteken

Lied: Ensemble, p. 2 (Melodie uit vuur en ijzer, p. 44)

Gebed

Hilde

Dit openingsgebed omwille van de aandacht voor onze overledenen naar aanleiding van Allerheiligen en Allerzielen

God, Vader en Moeder van het leven.
Voor Uw aangezicht herinneren we ons
de namen van zovele mensen
met wie wij op weg zijn gegaan
én nu nog blijven gaan
in mooie en moeilijke dagen.
Laat niet verloren gaan:
hun glimlach en verhalen,
hun typische gebaren,

hun hartelijkheid,
hun talenten en ideeën,
het werk van hun handen,
de schoonheid van hun ziel.
Laat niet verloren gaan:
de hunker van hun hart,
hun dromen en verlangens,
de dingen waar ze warm voor liepen,
de trouw van hun vriendschap,
het samenzijn van toen,
de droefheid van nu.
God,
laat niet verloren gaan.
Geen naam.
Geen ogenblik.
Amen.

Bijbelse teksten

Hilde

Oproep tot broederlijkheid in enkele fragmenten uit de Bijbel:

1.

De eerste tekst die ik voorleg uit **Genesis hoofdstuk 4**: Kaïn slaat zijn broer Abel dood, waarop de Ene hem tot verantwoording roept: “Waar is Abel, je broer?” “Ik weet het niet, antwoordde hij, moet ik soms voor mijn broeder zorgen?”

Reeds van bij het begin klinkt hier de opdracht door: Mensen horen samen, dragen zorg voor elkaar, gaan als broeders met elkaar om, en jawel, wij zijn elkanders hoeder.

Ignace

2.

Psalm 33, in vertaling van Huub Oosterhuis:

De laatste zin luidt: “zo voelt de nieuwe wereld die komen zal”. Doet deze zin ons niet denken aan het einde van de zondvloed, waar de Ene aan Noach de opdracht geeft om de boodschap door te geven dat God de wereld nooit meer zal vedelgen, maar dat hij de opdracht krijgt om deze nieuwe wereld vorm te geven.

Alleen kan ook
met twee is beter

twee of drie
met twaalf
of zeven maal zeven
eendrachtig.
Je wast je piekharenhoofd
je haar wordt zacht
je wrijft de zalf erin
het druipt over je konen
in je hals.
Zo voelt het,
zijn met velen: veilig...
dauw daalt neer
van hoog gebergte
in de morgenzon.
Je kent elkaar
je weet wie bij je hoort
gezegend ben je
zo voelt de nieuwe wereld
die komen zal.

Hilde

3.

Uit de brief aan de Romeinen, hoofdstuk 12:

Houdt veel van elkaar als broeders en zusters. Toon respect voor elkaar en wees de ander daarin voor. Lenig de nood van hen die God toebehoren en ontvang vreemdelingen gastvrij.

Ignace

4.

Vooraf in de eerste brief van Petrus vinden we tal van oproepen tot broederlijkheid: in het eerste hoofdstuk reeds:

(1,22) "Nu u gehoorzaam bent aan de waarheid, is uw hart gelouterd en kunt u oprecht van uw broeders en zusters houden: heb elkander dan onvoorwaardelijk lief"

(2,17): "Houd iedereen in ere, heb uw broeders en zusters lief, heb ontzag voor God en eerbiedig de keizer" – dit laatste zal allicht zijn om de keizer niet voor het hoofd te stoten.

(3,8): "Wees allen eensgezind, leef met elkaar mee, heb elkaar lief als broeders en zusters, wees barmhartig en bereid de minste te zijn"

(2 Petrus 1,7) "Span daarom al uw krachten in om uw geloof te verrijken met deugdzaamheid en uw vroomheid met liefde voor uw broeders en zusters en met liefde voor allen."

Lied: Mens voor de mensen, p. 8

Duiding.

Ignace

Als ik aan mensen vraag wat het woord “broederlijkheid” voor hen betekent, dan krijg ik van van mijn schoonzoon: “Broederlijkheid is op zondagmiddag samen de aperitief drinken.” Mooi zo, een moderne schoonzoon. Dit even terzijde.

Als er al twee woorden zijn die de christelijke spiritualiteit zouden moeten omschrijven dan komen de woorden “caritas” en “broederlijkheid” heel dicht naar voor geschoven.

Is “Broederlijkheid” in oorsprong een écht christelijk woord? Het heeft in ieder geval een lange voorgeschiedenis, reeds vanuit de primitieve culturen van de mensheid. In de tijden van de jagers-verzamelaars was het nodig dat mensen zich aaneensloten in een broederlijke gemeenschap. Die gemeenschap moest gesloten zijn, om zich teweer te kunnen stellen tegen de vijanden, namelijk de andere stammen, die er misschien op uit waren om hen te overmeesteren. Om hun eigen stam te versterken moeten ze leven in een sterke verbondenheid, ze moesten leven als broeders en zusters. Daarom richtten ze monumenten op, denk maar aan de Stone Circles in Schotland en Ierland, of de beelden op de Paaseilanden. Ze zetten grenspalen en omheiningen: “Hier leven wij als broeders en zusters, waag het niet ons te overvallen...”

Tot op onze dagen zien we dezelfde motivaties, en dezelfde terminologie. Denk maar aan het taalgebruik van Zelensky in Oekraïne.

Broederlijkheid vinden we als begrip heel vaak terug in een Bijbelse context: We kunnen het woord “Broederlijkheid” doortrekken doorheen de geschiedenis van het Joodse volk. Zovele teksten in de Bijbel tonen aan hoe het Joodse volk – zeg maar de Twaalf stammen van Israël – hun eensgezindheid, en hun broederlijkheid bevestigen door hun eigen monumenten: de Ark van het Verbond, dat later uitmondte in de tempel in Jeruzalem, ze bewaken de grenzen van hun gebied, maar vooral willen zij gekend zijn om hun leven in een gemeenschap. Een Joodse gemeenschap, die zich heel vaak op zichzelf keert, kijk maar naar het Jodenkwartier in Antwerpen.

Van hieruit kunnen we ook begrijpen wat het betekende voor het Jodendom van de eerste eeuw, als er plots mensen zijn die andere wegen inslaan, en een andere invulling geven van broederlijkheid, zoals een zekere Jezus, en van daaruit een Paulus.

In de kerkelijke tradities komen we vaak het woord “broederlijkheid” tegen in de eigen structuren. “Broeders en zusters” horen we in verband met de kloosters en abdijen. In de Benedictijnse traditie maakte men een onderscheid tussen “paters en broeders”.

Een “fraterniteit” is eveneens zo een woord. De leden van een fraterniteit wonen niet alleen maar in een klooster, maar het zijn ook leken die zich terugvinden in de spiritualiteit van bepaalde kloosters. Bv. de Fraterniteit van Charles De Foucauld, de Franciscaanse fraterniteit, la Fraternité de Tibériade in Namen en zovele andere. Het zijn groepen van mensen met een gezamenlijk religieus, liefdadig of ander doel, of verbonden door een professie of activiteit. “Broeders en zusters” in de katholieke liturgie is de traditionele aanspreektitel in de mis voor ‘gelovigen’.

Ik nodig jullie daarom uit, broeders en zusters, om opnieuw een stapje terug te zetten in de geschiedenis.

Het woord “broederlijkheid” in het Frans “fraternité” was één van de drie begrippen uit de Franse Revolutie: unité, liberté et fraternité. Maar het was in gebruik genomen enkele jaren later bij de Derde Franse Republiek in 1875. David Van Reybrouck zegt in zijn boek “Ode aan een vergeten ideaal: de Broederlijkheid” dat het woord “broederschap” een vertaling is van het “confrérie”, dat wijst op een groep mannen of vrouwen die lief en leed met elkaar delen, zoals een kloosterorde, een parochie, of een vrijmetselaarsloge.

Wat wil ik uit al de voorgaande gegevens besluiten?

1. Het aloude begrip “broederschap” is geen woord uitgevonden door christenen, maar wel terecht gebruikt in een Bijbelse en christelijke context.
2. Zelfs in de Rooms Katholieke Kerk is broederlijkheid vaak een besmuikt begrip. Broederlijkheid veronderstelt ook een mantel van de liefde. In sommige gevallen is die mantel heel kort. Je moet maar in de jaren '80 uittreden als priester om te zien hoe lang de broederlijke liefde van de bisschop duurde. Ik mocht het aan de lijve ondervinden.
3. Het is fijn, en je mag je gelukkig prijzen als je thuishoort in een broederlijke gemeenschap, zoals bv. de Jebrongemeenschap. En ook als die gemeenschap super klein is geworden doet het altijd deugd als je elkaar mag ontmoeten, zelfs als voor sommigen de roeping verder gaat dan alleen maar deze gemeenschap.
4. Maar we moeten ook verder durven uitbreiden. Vanuit een christelijke broederschap, een fraternité, een caritas, of hoe je het ook noemen wil: we willen, kunnen en moeten ook zoeken naar partners in deze wereld

die hetzelfde beogen: samen een wereld op te bouwen waar we ondanks de uiterlijke verschillen kunnen samenwerken om de droom van God samen waar te maken: een wereld van gerechtigheid, respect en liefde voor mens, natuur en aarde.

Hilde

Daarom wil ik dit gedicht ten gehore brengen dat geschreven werd door Barbara Mertens, naar aanleiding van het vredesinitiatief "Franciscan Call for Peace" in 2019. Het gaat over de ontmoeting van Franciscus met de Sultan van Egypte, zowat 800 jaar geleden. Het mag als voorbeeld dienen tot op onze dagen.

Herkend had ik je niet.
"Zoon des verderfs"
werd je genoemd.

Ik vermoedde je onbeschaafd,
wild zelfs zoals een beest
dat me in één ruk kon verslinden.

Ze brachten me voor je.
Ik wist niet wat ik zag!

In je ogen las ik ... wijsheid,
een vaderlijke mildheid.

Al lag mijn leven in jouw handen,
vrezende deed ik niet meer.

Over mijn God vertelde ik je,
die Vader is, Zoon én Heilige Geest.

Je luisterde, geboeid,
alsof je het begreep.
Toch had je vele vragen.

Dan weerklonk die oproep,
God is groot, zei je.

Gods naam prevelend
zag ik je vol ontzag
neerbuigen, je hoofd op de grond.
In naam van God, de erbarmer,
de barmhartige...

'Broeder', wist ik toen.
Je bent 'de andere'
én toch mijn broeder.

Met dank aan Barbara Mertens (naar aanleiding van FranciscanCall4Peace, op 4 oktober 2019)

Lied: Krijgen, p. 9

Een geloofsbelijdenis

Ignace

Ik geloof dat de ENE ons inspiratie kan geven
om mee te werken aan een leven van caritas en broederlijkheid,
om van deze wereld een wereld te maken naar de droom van God.
Ik geloof dat wij daarom kunnen treden in de voetsporen
van hem, die wij noemen de Gezondene van de ENE,
en onze broeder.
Ik geloof in de Geest van God,
de geest van vrede en rechtvaardigheid,
de geest van waarheid en broederlijkheid
de geest van liefde, vriendschap en collegialiteit.

Vrije voorbeden

Ubi Caritas, p. 85

Mededelingen

Dinsdag 8 november: Bijbels leerhuis, 19u45.

Tafelgebed 6

Vredeswens

Laten we vooraleer her brood met elkaar te delen, ook een vredeswens uitspreken, en de vrede te delen.

Delen van brood

Onze Vader

Onze Vader, die in de hemel zijt,
uw naam worde geheiligd,
uw rijk kome,
uw wil geschiede
op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood
en vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij vergeven aan onze schuldenaren,
en breng ons niet in beproeving,
maar verlos ons van het kwade.
Want van u is het koninkrijk
en de kracht
en de heerlijkheid in eeuwigheid.
Amen

Lied: Overal waar recht geschiedt, p. 20

Nog een laatste bedenking

Ignace

Wanneer we rondom ons kijken in de maatschappij, en vooral in de gemeenschappen die claimen dat ze samenleven in broederlijke eenvoud, zoals het bijvoorbeeld geweest is – en soms nog is – in kloosters en abdijen, dan moeten we één ding toegeven:

Op al deze plaatsen leven op de eerste plaats mensen samen, en waar er mensen zijn wordt er gemenst. Ideaal is wanneer men echt in broederlijkheid kan samenleven, maar vaak ziet het er ook anders uit. Ik mocht zelf ondervinden in een priestergemeenschap hoe hard en liefdeloos sommigen naast elkaar leven, waar men soms niet samen door dezelfde deur kan.

Evenmin wil ik de gezinnen en de echtparen eten geven, die ooit aan elkaar de hemel en de aarde beloofden uit liefde, en hoe ze na een stormachtig leven misschien van minachting en ruzie nog samenleven onder hetzelfde dak, maar niet meer onder dezelfde broederlijke eensgezindheid.

Laat het ons daarom houden bij deze eenvoudige gedachte: Broederlijkheid is een ideoaal, een utopie. Ze kan ons motiveren om ons best te doen, maar het zal altijd opnieuw een herbeginnen moeten zijn.

Slotgebed

Hilde: Ik nodig u allen uit om het dankgebed te bidden;
de vetgedrukte stukken bidden we samen.

Wat zullen wij tot U zeggen, Gij onnoembare God?
Gij die we soms danken en soms vervloeken
Gij die we soms dichtbij weten en soms compleet uit zicht
Gij die genoemd wordt: God van mensen
Gij die telkens weer fluistert: "Ik zal er zijn voor u"

Allen

**Gij die ons voert door nacht en woestijn
naar een land van rusten, naar een stad die vrede is.
Gij die naast ons loopt tot de dag van onze dood
en bij wie we mogen thuiskomen als we sterven.
Gij die de stranden van de aarde kent,
de oevers van de hemel, het vuur van de zon,
de steen in de stroom, de bloem die verwelkt,
het hart dat wankelt, de treurende in zijn verdriet,
de stervende, de levende.
Gij kent alles en iedereen bij naam.**

Voorganger:

Gij zijt er altijd, elk uur zijt Gij er, sinds mensenheugenis zijt Gij er.
Wij zijn van stof, zo broos, maar Gij laat ons niet los.
Gij houdt ons in Uw hand.
Maar geef ons ook de moed
om naar de andere te gaan,
naar de mens die samen met ons
de weg wil gaan van vrede en getechtigheid.

Slot en zegening